Meningen van advocaten over (veranderingen in) het vooronderzoek*

F. Hutsebaut**

De advocaat en zijn frustraties gedurende het vooronderzoek

F. HUTSEBAUT : Zoals we aan de politie gevraagd hebben hadden we ook graag van u vernomen welke de grootste problemen zijn waarmee u als advocaat geconfronteerd wordt in het vooronderzoek. Hebben deze voornamelijk te maken met wettelijke hindernissen of eerder met organisationele of personele aspecten ?

W. LENS : Deze algemene vraag kan niet beantwoord worden zonder te verwijzen naar het ronde-tafelgesprek met de politiemensen. De beste wetten falen wanneer wij ons moeten baseren op onderzoeken die gedaan worden door mensen die dergelijke verklaringen hebben geuit, en met dergelijke opvattingen over het beroep van advocaat. Een eerste punt is dat zij menen dat "zij" de onderzoekers zijn daar waar de wet hen belast met een informatieopdracht. Zij zijn daar slechts gedeeltelijk verantwoordelijk voor omdat de onderzoeksrechters veel te veel delegeren. Dezen beperken zich tot het uitdelen van opdrachten, tot het uitschrijven van kantschriften en zij laten het werk doen door de mensen op het terrein, door de politie. Het kwaad is dan ook reeds gebeurd wanneer de advocaat tussenkomt. Daar bedoel ik ondermeer mee dat de ondervragingen over het algemeen niet juist weergeven wat gezegd is geworden. Ik heb de indruk dat door de mensen van de politie drukking wordt uitgeoefend op de verdachte en dat de verdachte ondervraagd wordt op een ogenblik dat hij de draagwijdte van het onderzoek niet kent. Wij heb-

---

* Aan dit gesprek werd deelgenomen door E. Boutmans en W. Lens, advocaten aan de balie te Antwerpen, door K. Demyttenaere, advocaat aan de balie te Brussel, door W. Dupont, advocaat aan de balie te Brugge, door G. Michel, advocaat aan de balie te Leuven, door K. Peeters, advocaat aan de balie te Hasselt, door J. Vermassen, advocaat aan de balie te Dendermonde, door R. Verstringhe, advocaat aan de balie te Gent, en door L. Dupont, docent aan de Afdeling Strafrecht, Strafvordering en Criminologie K.U. Leuven. Evenals bij Ronde Tafel I spreken de deelnemers aan deze Ronde Tafel allen uit eigen naam en niet namens de groepering of organisatie waartoe zij behoren. Dit vraaggesprek werd mede voorbereid door L. Dupont en P. Vincke. Er werd gebruik gemaakt van enkele publicaties over het voorontwerp-Bekaert van een nieuw wetboek van strafvordering en van enkele tekstfragmenten hieruit, die in de loop van de jaren bekend geraakt zijn.

** Wetenschappelijk medewerker aan de Afdeling Strafrecht, Strafvordering en Criminologie, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, K.U. Leuven.

ben reeds herhaaldelijk meegemaakt dat er mensen worden ontboden bij de politie zonder dat ze ook maar weten waarover het gaat, dat men bepaalde feitelijke situaties gaat doorlichten zonder dat men aan de verdachte meedeelt welk het materiaal is waarover de onderzoekers op dat punt reeds beschikken. Samengevat : zolang wij moeten werken met politiepersoneel met een dergelijke mentaliteit, gaan we niet veel verder geraken.

K. DEMYTTENAERE : Als advocaat van een mogelijke betichte wordt men quasi niet geconfronteerd met een vooronderzoek. Slechts wanneer een kliënt aangehouden is hebben we er rechtstreeks mee te maken. Dan weet de aangehoudene dat tegen hem een onderzoek hangende is, en waarvan hij beticht wordt. Doet hij een beroep op een advocaat, dan heeft deze bepaalde doch minimale bevoegdheden; hij kan zijn cliënt opzoeken, op bepaalde tijdstippen het dossier inkijken, verschijnen voor de raadkamer. Wanneer het echter een opsporingsonderzoek betreft dan wordt de cliënt soms ondervraagd zonder dat door de politie duidelijk werd meegedeeld dat tegen hem een onderzoek hangende is. En als hij dan een advocaat raadpleegt, moet hij vaststellen dat die in feite niets kan doen want hij heeft helemaal geen inzage in het dossier. Hij mag, evenmin als bij een gerechtelijk onderzoek, aanwezig zijn tijdens de ondervragingen of andere onderzoeksverrichtingen. Hij kan geen onderzoeksmaatregelen vorderen. Hij mag al heel blij zijn als hij na meerdere verzoeken, het laconieke bericht ontvangt dat het onderzoek nog steeds hangende is of dat de zaak zonder gevolg werd gerangschikt.

E. BOUTMANS : De verdediging in strafzaken, vooral dan gedurende het vooronderzoek, is verschrikkelijk frustrerend. Je weet meestal nagenoeg nergens van omdat je pas na een maand de stukken kunt inzien, voorzover dan nog dat dossier volledig is want het wil wel eens gebeuren dat men de meest recente stukken toch iets langer achterhoudt dan eigenlijk wenselijk is. Wat je van de cliënt te weten komt is subjectief gekleurd en bovendien vereist dit het opbouwen van een vertrouwensrelatie waar veel tijd in kruipt. Als je dan uiteindelijk toch inzage krijgt van het dossier moet je vaak constateren dat daar een heleboel dingen in staan die manifest niet precies zijn weergegeven zoals ze gebeurd zijn. Ik spreek nog niet van de inhoud maar de woorden die je cliënt in de mond gelegd worden die heeft hij dikwijls zo niet uitgesproken. Naast een objectief element – is het feit bewezen of niet ? – heeft het strafrecht ook een subjectieve kant – wat voor mens is dat ? – en dit aspect komt in het vooronderzoek dikwijls totaal verkeerd tot uiting omdat men iemand woorden of bekentenissen in de mond legt die totaal anders zijn dan die hij werkelijk heeft gezegd. Een ander probleem is het volgende. In een advocatenpraktijk is de verdeling van het werk en de tegenwoordigheid op kantoor reeds een zwaar probleem. Welnu, wanneer je een cliënt in voorhechtenis hebt, dan word je gedwongen om urenlang afwezig te zijn van je kantoor alleen al om de meest elementaire kontakten te leggen en om informatie te kunnen opbouwen. Nochtans zouden een aantal dingen per telefoon kunnen worden opgelost maar we mogen niet telefoneren naar een cliënt die aangehouden is. Het lijkt wel of de telefoon nog niet uitgevonden is.

R. VERSTRINGHE : Eén van de voornaamste problemen in het vooronderzoek is zeker de ingesteldheid van de mensen die ermee geconfronteerd worden. Ook uit het gesprek met de politiemensen blijkt dat wij in concurrentie leven, dat wij elkaar bevechten : het O.M. moet zijn zaak winnen, de politie moet zorgen dat iemands schuld bewezen wordt, en de "vijand" is de advocaat. Wij krijgen moeilijk toegang tot bepaalde stukken en zelfs op de raadkamer horen wij dikwijls slechts een verslag van hetgeen de onderzoekers aan de verdedigers kwijt willen op dat ogenblik. Dit gebeurt in de geest van "We moeten opletten want de man die daar staat kan ons dwarsbomen". Voor de politie is de advocaat de boeman die bijna op gelijke voet staat met de cliënt die hij verdedigt. Zij aanvaarden niet dat de rol van de advocaat er ook in bestaat zowel het gerecht als het individu te helpen. Het individu helpen lijkt mij de eerste waarborg om ook de maatschappij te dienen. In onze democratische structuur moet men eerbied kunnen opbrengen voor het individu dat vervolgd wordt en voor de advocaat die dit individu verdedigt. En dat mis ik bij veel mensen, de juiste mentaliteit. Vandaar ook die reactie tegen voorstellen om de advocaat aanwezig te laten zijn bij het onderzoek. Men mag volgens mij aan 10 onderzoekers die vraag stellen maar ik vraag mij af of er 1 positief zal ingesteld zijn. Men zal zeggen : wij hebben die advocaten niet nodig. Zolang we echter niet van ingesteldheid veranderen zullen we er geen hervormingen doorkrijgen.

Er bestaat een enorm misverstand...

G. MICHEL : De manier waarop de politie tegenover de advocaten staat verraadt veel van de manier waarop ze tegenover de verdachte staat. Het feit dat ze de advocaat ervan verdenken van eender welk middel aan te wenden om desnoods de waarheid te verdoezelen maakt duidelijk dat ook zij eender welk middel aanwenden om wat voor hen de waarheid is aan het licht te brengen. Een advocaat die aanwezig is zou echter hun technieken wel eens kunnen ontmaskeren. Er bestaat volgens mij een enorm misverstand, nl. dat de advocaat de bedoeling heeft om zijn cliënt op het pad te brengen van zoveel mogelijk te liegen. Ik meen dat dit pertinent onjuist is omdat ik de indruk heb dat in een serieus strafonderzoek je er praktisch altijd voordeel bij hebt dat je cliënt de waarheid zegt. De totaliteit van de waarheid zal begrip meebrengen voor een zaak en dat begrip voor een zaak is altijd de beste oplossing. Het blijkt nu trouwens dat de onderzoekers, zowel onderzoeksrechters, parket of politie, ervan uitgaan dat zij op de eerste plaats de "feiten" moeten te weten komen. Daardoor ontstaat een enorme vervreemding, ook tussen de advocaat en zijn cliënt, omdat iedereen verplicht wordt te werken op een dossier en omdat daardoor heel de mens verdwijnt uit dat dossier, waardoor het in hoge mate vervalst wordt. Als men werkelijk waarheden wil hebben dan heeft men er alle voordeel bij een samenspraak te laten ontstaan en de advocaat de kans te geven elementen bij te brengen die de werkelijkheid aan het licht brengen. Men streeft echter altijd naar gemakkelijkheidsoplossingen en ik vrees alleen maar dat de politie haar dossier zo vlug mogelijk wil afsluiten, liefst met con-

corderende verklaringen. Dit heeft tot gevolg dat –, door de manier van ze op te stellen –, soms verdacht gelijkluidende verklaringen verkregen worden bij mensen die over hetzelfde probleem worden ondervraagd. Ook dit geeft een vervalsing.

De politie als schietschijf

F. HUTSEBAUT : U hebt het voortdurend over de mentaliteit van de politie, maar hoe ligt de verhouding advocatuur-politie eigenlijk precies ?

G. MICHEL : Die verhouding is in het vooronderzoek kompleet afwezig en dat geldt in beide richtingen. Het overkomt ons wel eens dat een of andere ijverige politieman die belangstelt in een dossier, op de zitting komt, en dat wij dan gefrustreerd zijn door de bevindingen die wij op papier aantreffen en dat die man gefrustreerd wordt omdat hij, terwijl hij het onderzoek nog wel zo mooi gedaan heeft, niet het laatste woord krijgt maar een advocaat daar systematisch zijn werk staat af te breken. Het is mij overkomen dat de politie mij na de zitting bijna te lijf ging omdat, wat ik verteld had, kompleet niet klopte met haar bevindingen en zij niet het recht had gehad om erover te praten.

F. HUTSEBAUT : Lijken veranderingen u wenselijk ?

G. MICHEL : Wenselijk, maar moeilijk bij de huidige stand van zaken. Op dit ogenblik is de politie noch opgeleid noch geroepen om een debat met de balie aan te gaan of met de individuele advocaat in een individueel geval, precies omdat haar plaats in het onderzoek de plaats is van een ondergeschikte. In de huidige structuur van het strafonderzoek moet het gesprek gebeuren langs hiërarchische weg. Dat wil zeggen dat wij het langs de onderzoeksrechter vragen, met mededeling van de vraag aan het parket en dat er, tenzij in de wandelgangen, niet gepraat wordt met de politie.

R. VERSTRINGHE : Kontakt tussen balie en politie is volgens mij praktisch onmogelijk. De politieman krijgt zijn opdracht van het parket of van de onderzoeksrechter. Dat zijn z'n rechtstreekse oversten op dat vlak. Bovendien is hij gehouden door het strikte geheim van het onderzoek, en mag hij niets meedelen, op straffe van tuchtmaatregelen. Het wordt hen dan ook aangeleerd dat zij nooit rechtstreeks een advocaat mogen ontvangen of met een advocaat over een bepaalde zaak praten. M.i. vloeit daar ook de houding van de politie tegenover de advocaat uit voort, zoals die nu althans is : "pas op, hij komt bij ons om ons in onze taak te belemmeren. Laat er hen maar buiten".

W. LENS : Ik blijf erbij dat er zeker bij de politie in mijn ogen een mentaliteitsverandering moet komen. Natuurlijk is dat voor ons een vrome wens, want ik heb anderzijds veel begrip voor de moeilijke taak van de politieman, die zich een beetje bevindt in de situatie van de onderofficier in het leger, die

enerzijds de boeman is van de soldaten en anderzijds de vuilmeid van de officieren.

L. DUPONT : Als men de teneur van het gesprek als outsider volgt, dan krijg je de indruk dat op dit moment de politie een beetje de schietschijf wordt van de problemen. Hoe ligt in de praktijk de verhouding met de andere justitiële diensten, bv. met het O.M. en de onderzoeksrechters ?

W. LENS : Dat is ook een kwestie van mensen. Wij stellen vast dat wij informatie krijgen van de onderzoeksrechter maar die is altijd officieus en kunnen we dus niet gebruiken voor de raadkamer of de rechtbank. Ook de onderzoeksrechters maken trouwens geen gebruik van wat zij op die manier van ons vernemen en op dat punt zijn zij zeer korrekt. Probleem is dat er geen enkele afdwingbaarheid is voor dat gebruik. Zolang wij geen vorm van vorderingsrecht krijgen is dat kontakt afhankelijk van de goodwill van de magistraat.

R. VERSTRINGHE : De verstandhouding is inderdaad zeer goed. Ik heb zeer zelden meegemaakt dat een onderzoeksrechter weigerde op een bepaalde vraag in te gaan. Men kan dat zelfs in zekere mate afdwingen of minstens aan het licht brengen door de vraag schriftelijk te bevestigen omdat het dan in het dossier berust en dan kunt ge er later op de terechtzitting naar verwijzen. Nochtans voldoet dit mij niet, omdat ik meen dat we in bepaalde zaken een veel grotere rol moeten kunnen spelen door onze aanwezigheid bij de onderzoeksverrichtingen zelf, zoals bij confrontaties of bij deskundigenonderzoeken.

Het O.M. geeft aan de verdediging geen geschenken...

F. HUTSEBAUT : En de verhouding advocatuur-O.M. ?

W. LENS : Het O.M. geeft aan de verdediging geen geschenken en ik vind dat wij ook aan het O.M. geen geschenken moeten geven. Wij moeten ons in een gelijkgerechtigde positie kunnen bevinden om onze cliënten te verdedigen. De normale situatie van een mens is de vrijheid. Als het O.M., uit zorg voor de veiligheid van de maatschappij, de vrijheid van dit individu kan aantasten dan moeten wij minstens evenveel, zo niet meer rechten hebben om de vrijheid van onze cliënt te verdedigen. Dat is de essentie van de democratie.

R. VERSTRINGHE : Ook vanwege de parketmagistraat ondervinden we inderdaad veel goodwill. Er bestaat een soort gentleman's agreement in de zin van "Ja, dat kan geen kwaad voor mijn onderzoek" en dan is er geen enkel probleem om informatie of onderzoeksverrichtingen te verkrijgen. Er is echter ook het probleem van de persoonlijke relaties. Is het een advocaat die hem niet aanstaat, dan is hij niet welkom, maar is het een advocaat die hem wel aanstaat, dan is hij wel welkom. En dat is principieel een zeer belangrijk bezwaar. Want de cliënt kiest zijn advocaat niet wegens de sympathie die deze

van het parket ondervindt of niet. De cliënt heeft recht op verdediging en daarom meen ik dat de verhouding advocaat-parket wettelijk zou moeten geregeld worden.

K. PEETERS : Dan moet men stellen dat vanaf het ogenblik dat men zich bevindt in de fase van het gerechtelijk onderzoek, de advocaat en het O.M. door de onderzoeksrechter op gelijke voet moeten worden behandeld, zowel qua informatie als wat het eventueel richten van verzoekschriften betreft.

R. VERSTRINGHE : We mogen niet vergeten dat het O.M. reeds zeer veel bevoegdheden in zichzelf bezit, door zijn funktie. De procureur des Konings kan een vordering doen naar de onderzoeksrechter maar hij kan ook eenvoudig zijn telefoon nemen en aan de rijkswacht vragen om een PV op te maken dat hij dan laat voegen bij het dossier.

E. BOUTMANS : Als men ervan uitgaat dat de bevoegdheden t.a.v. de onderzoeksrechter dezelfde zouden zijn maar dat de procureur des Konings zijn bevoegdheden behoudt om daarnaast allerlei eigen initiatieven te nemen, dan wordt de gelijkheid pure theorie. Daarom lijkt het mij juister te spreken van een vorm van tegenspraak. Gelijkheid in het onderzoek is m.i. niet helemaal juist en bovendien niet wenselijk. Uiteindelijk is er slechts één eisende of zoekende partij, en als verdediging moet je niets bewijzen maar is het je enige taak te verdedigen.

K. DEMYTTENAERE : Als raadsman van de burgerlijke partij, van de benadeelde, heb je wel iets te bewijzen.

E. BOUTMANS : In dat geval wel maar dat kan je dan ook doen, en dan heb je eigenlijk hetzelfde te bewijzen als het O.M.

K. DEMYTTENAERE : Akkoord, maar het O.M. blijft soms stilzitten. Als benadeelde zou men waarborgen moeten hebben dat er een onderzoek wordt gedaan en dat het parket of het O.M. niet zomaar het recht heeft om te seponeren. Op dit ogenblik legt men klacht neer, men heeft er geen kontrole over of het onderzoek gebeurt en hoe het gebeurt, en plots, als men er naar vraagt, verneemt men dat de klacht zonder gevolg is gerangschikt. Ik vind dat een negeren van de rechten van de benadeelde.

E. BOUTMANS : Ik wou gewoon even wijzen op de terminologie. Er wordt over gelijkheid gesproken maar het gaat enkel over de vraag welke rechten men aan de verdediging moet toekennen. Het gaat niet over de vraag of dat nu dezelfde rechten zijn als die van de procureur des Konings.

De onbetrokkenheid van de betrokkene...

F. HUTSEBAUT : Welke zijn dan die rechten die men bij een eventuele hervorming volgens u primordiaal aan de verdediging zou moeten toekennen.

R. VERSTRINGHE : Het is reeds gezegd : het niet-toelaten van inzage van het dossier is iets ondenkbaar. Het recht op inzage, indien mogelijk kopijname van de verklaringen door de cliënt en door anderen afgelegd, zou zo vlug mogelijk tot stand gebracht moeten worden. Ik zie niet in hoe het onderzoek daardoor kan geschaad worden, zeker niet als het over de eigen versie van de cliënt gaat. Het onderscheid tussen de positie van een aangehoudene en een niet-aangehoudene is ook flagrant, omdat men in het eerste geval het dossier minstens na dertig dagen kan inzien en in het tweede geval niet zolang het onderzoek verder gaat. Aan deze geheimhouding van het vooronderzoek moet zo vlug mogelijk een einde komen.

W. LENS : Ik wil benadrukken dat wij gedurende de eerste weken als advocaat van de verdediging in een totaal no man's land staan, zeker wanneer men is overgegaan tot weigering van vrij verkeer, wat volgens mij een totaal ondemocratische maatregel is die niet aangewend wordt voor het doel waarvoor hij is ingesteld, maar meestal om drukking uit te oefenen op de verdachte. In de praktijk blijken trouwens de meeste bekentenissen – ook de meest gebrekkige, onvolledige of onjuiste – voor te komen na een periode of tijdens een periode van weigering van vrij verkeer. Dit wijst reeds op het enorme belang van de aanvang van een onderzoek. En dan maak ik het mee dat ik onlangs een cliënt moest verdedigen op een eerste bevestiging van aanhoudingsmandaat tijdens de periode van weigering van vrij verkeer, in een moordzaak die twee jaar geleden speelde maar waarin het onderzoek was heropend. Het verslag van de onderzoeksrechter luidde : meneer de voorzitter, ik ben van oordeel dat ik hier over voldoende elementen beschik om het onderzoek verder te zetten in de richting die ik ben ingeslagen. Meneer de Prokureur vorderde : ik ben van oordeel dat er voldoende nieuwe elementen zijn om deze man onder de banden van het mandaat te houden. Dat zijn dus twee magistraten, beëedigde mensen, universitairen, en die sollen op een dergelijke manier met de vrijheid van de mensen.

J. VERMASSEN : In Nederland wordt onmiddellijk een fotokopie of een dubbel van de PV's aan de betichte ter hand gesteld. Dat heeft twee voordelen : Hij kan onmiddellijk zien wat hij gezegd heeft en hij heeft een kopie. Wij moeten 25 fr. betalen per kopie, wat een zeer onsociale maatregel is. Ik vind het een tragisch aspect van de rechten van de verdediging dat alles op kosten van de betrokkene moet geschieden. Dit leidt essentieel tot de onbetrokkenheid van de betrokkene.

F. HUTSEBAUT : In het project-Bekaert is voorzien dat de partijen het recht krijgen om een schriftelijk verzoek in te dienen bij de onderzoeksrechter om kennis te nemen en kosteloos afschrift te ontvangen van de PV's van verhoor en confrontatie.

J. VERMASSEN : Dat "op verzoek van" lijkt mij teveel, dat leidt tot nutteloze correspondentie want dan moeten wij bijna stencils maken en die konstant opsturen om het te vragen. Men kan volgens mij de rechten van de verdediging niet genoeg respecteren, dus geef hen gewoon alles.

F. HUTSEBAUT : In welke mate zou u aanvaarden dat de onderzoeksrechter een beslissingsrecht heeft ten aanzien van de vraag of hij bepaalde stukken meedeelt of niet ?

W. LENS : Volgens mij moet dat onderworpen worden aan de controle van de raadkamer.

G. MICHEL : Er zouden veel meer automatismen moeten zijn. Men moet enkel een procedure uitbouwen in uitzonderingssituaties. Per slot van rekening is, als een beklaagde een verklaring aflegt, deze verklaring stricto sensu zijn eigendom want hij is het die ze aflegt en ondertekent. Het principe van mededeling van eigen verklaringen lijkt me zo evident dat daarover geen discussie moet bestaan.

R. VERSTRINGHE : Ik meen dat wij tot een praktische oplossing van dit probleem kunnen komen door te voorzien dat wij toelating kunnen vragen aan de onderzoeksrechter om inzage van het dossier en dat wij kopij kunnen nemen van de stukken waarvan wij het zelf, na lezing, nuttig achten.

W. DUPONT : Als men A zegt moet men ook B zeggen. Als men kopijen zou verlenen van PV's waar men zelf bij betrokken is, moet men eveneens inzage kunnen krijgen van alle stukken. Dit heeft zijn belang om bij een volgend verhoor adekwaat te kunnen antwoorden. En wanneer men als advocaat zou kunnen aanwezig zijn bij een verhoor moet men vooraf inzage krijgen van getuigenverhoren van andere personen.

R. VERSTRINGHE : Vandaar dat ik zeg : het dossier, niet een verklaring. Hetzelfde moet trouwens gelden voor de advocaat van het slachtoffer die evengoed moet kunnen tussenkomen in het onderzoek.

F. HUTSEBAUT : Van alle stukken m.b.t. de verdachte, ook voor de burgerlijke partij ?

R. VERSTRINGHE : Als het strafbundel ter beschikking staat van de verdediging, moet ook het recht van de benadeelde bestaan op inzage van het dossier. Ik zou slechts een uitzondering maken voor het strafregister.

Over dilatoire manœuvers...

W. DUPONT : Ik heb toch de indruk dat hier naar de parketmagistraten, de politiemensen en de onderzoeksrechters gezwaaid wordt met de weldaden van de eventuele tussenkomst van de advocaat. En dat men dus tracht het publiek aan de overzijde te lijmen met te zeggen dat we bekentenissen kunnen bevorderen, dat we feitenmateriaal kunnen aanbrengen enz. We moeten echter reëel rekening houden met de andere zijde van de medaille, nl. dat men ook als raadsman van een verdachte het recht heeft om te zwijgen, het recht heeft om het onderzoek te boycotten in bepaalde gevallen. Ik meen dat als we over

voorstellen voor hervorming spreken, we ook dit serieus in het oog moeten houden.

F. HUTSEBAUT : Daarbij aansluitend zou ik toch de vraag willen stellen in welke mate de advocatuur niet geneigd zal zijn om dilatoire manœuvers aan te wenden met als bedoeling de procedure te bemoeilijken of te verlengen in bepaalde gevallen.

R. VERSTRINGHE : Ik meen dat we niet alles ineens mogen willen en kunnen veranderen. Zeker de parketmagistratuur en de onderzoeksrechters gaat men niet kunnen overtuigen van het feit dat plots alles aan de verdediging mag gegeven worden, dat plots de advocaat bij onderzoek en ondervragingen mag aanwezig zijn. Het proces van hervorming zal daarom in stukjes en brokjes moeten gebeuren. Laat ons beginnen met de meest elementaire zaken. Laat ons beginnen met aan de verdediging inzage van de dossiers te geven. Als men met dat systeem een aantal jaren gewerkt heeft zal dat een mentaliteitsverandering meebrengen en zal men zien dat de verdediging niet om de haverklap met dilatoire middelen voor de dag komt en dat ook de onderzoeksrechter niet voortdurend geneigd zal zijn om mededeling van stukken te weigeren. Het recht van inzage zal dan tot het normale proces gaan behoren en dan is het best mogelijk dat we het na enkele jaren zelfs niet meer zo noodzakelijk achten om bij de ondervragingen zelf aanwezig te zijn.

J. VERMASSEN : We moeten een onderscheid maken tussen het principe en de praktische uitwerking ervan, maar we mogen bij de praktische uitwerking het principe niet opzij duwen. Voor mij blijft het principe dat alle partijen gelijke rechten moeten hebben. Wat de praktische uitwerking betreft lijkt de beste organisatie mij een eenvoudige organisatie. Uiteraard moeten we daarbij rekening houden met wat haalbaar is, zoals Mr. Verstringhe zegt, maar het gevaar bestaat dan inderdaad dat we slechts aandacht besteden aan belangrijke dossiers en dat we zullen vergeten inzage te nemen van de minder belangrijke. Daarom pleitte ik reeds voor het systeem dat gelijk wie ondervraagd wordt, onmiddellijk een kopij zou krijgen van zijn verklaring, ongeacht het feit of hij een raadsman heeft of niet. Dit kan een vast gebruik worden en is bovendien een gemakkelijke oplossing. Hetzelfde geldt mijns inziens voor de ondervragingen. Laat ons als principe stellen : iedereen die ondervraagd wordt kan, indien hij het wenst, bijgestaan worden door een raadsman. Men moet dan alleen op voorhand verwittigen, eventueel via de gevangenisadministratie, dat men zal ondervraagd worden opdat men de advocaat zou kunnen raadplegen op een ogenblik dat het onderzoek nog maar begint. Hoe dat uitgewerkt wordt is een andere zaak. Er zijn diverse mogelijkheden : men kan voorafgaandelijk uitleg vragen aan zijn raadsman, ofwel is de raadsman aanwezig tijdens het verhoor, neemt hij een passieve houding aan, maar kan hij na de onderzoeksrechter bijkomende vragen stellen. M.i. kan dat zeer nuttig zijn om verduidelijking te geven. Een bijkomend voordeel zou zijn dat de advocaat vlugger geraadpleegd wordt wat zijn verdediging zeker kan bevorderen.

In een rechtsstaat is het principe van het politionele onderzoek eigenlijk moeilijk te verantwoorden...

K. DEMYTTENAERE : Ik denk dat iedereen hier het er over eens is dat een advocaat inzage-recht zou moeten hebben van het dossier en dat hij om bepaalde maatregelen zou moeten kunnen verzoeken bij de onderzoeksrechter of bij de procureur. Er schijnt echter discussie te bestaan nopens het al of niet gewenst zijn van de aanwezigheid bij bepaalde verrichtingen. We hebben het echter voornamelijk over het gerechtelijk onderzoek door de onderzoeksrechter en men spreekt praktisch niet over het opsporingsonderzoek. Mijn vrees is dat diegenen die het voorwerp zijn van een gerechtelijk onderzoek meer rechten zullen bekomen dan diegenen die het voorwerp uitmaken van een opsporingsonderzoek en dat zou ik een kwalijk iets vinden. Bovendien bestaat het gevaar dat het gerechtelijk onderzoek een heel groot unicum zal worden en dat moeten we tegengaan.

E. BOUTMANS : In een rechtsstaat is het principe van het politionele onderzoek eigenlijk moeilijk te verantwoorden. Het is niet voor niets dat het nauwelijks opgenomen werd in het wetboek van strafvordering. Het zal wel niet onwettig zijn vermits het al zovele jaren toegepast wordt maar het ligt m.i. toch op de grenzen van de rechtsstaat. Ik denk dat een praktische oplossing zou kunnen zijn dat men aan de verdachte het recht zou toekennen om te eisen dat een gerechtelijk onderzoek wordt ingesteld. Iets wat wij als advocaat trouwens niet zo vlug zullen doen want dat heeft een aantal nadelen, ondermeer dat seponering onmogelijk wordt.

K. DEMYTTENAERE : Als men om een of andere reden de tussenkomst van de advocaat gedurende het opsporingsonderzoek niet kan voorzien is het belangrijk dat men aan de betrokkene zelf bepaalde rechten geeft. De rechten van de verdediging vallen immers niet samen met wat de advocaat kan doen. Men zou minstens een aantal maatregelen moeten treffen die de verdachte als zodanig rechten geven. Men zou hem bij ondervragingen bv. minstens duidelijk moeten zeggen dat hij niet verplicht is om te antwoorden, dat hij het recht heeft om een verklaring af te leggen zoals hij dit wenst en dat deze als zodanig geacteerd wordt, dat wanneer hij weigert om een PV te ondertekenen de reden van de weigering geacteerd wordt. Het lijkt me ook belangrijk dat maatregelen zouden uitgevaardigd worden m.b.t. de materiële omstandigheden waarin een ondervraging dient te geschieden, bv. dat een ondervraagde recht heeft om op een stoel te zitten en dat men slechts gedurende een bepaalde tijdsduur mag doorgaan. Tenslotte zou aandacht moeten besteed worden aan de deontologie van de politieagenten wat uiteraard iets te maken heeft met hun opleiding. Gedurende het proces Graindorge zijn bepaalde passages uit een opleidingscursus openbaar gemaakt waaruit blijkt dat deze mensen opgeleid worden om een psychische oorlog te voeren met de verdachte. Ook daar zou controle op uitgeoefend moeten kunnen worden.

R. VERSTRINGHE : Ik geloof toch dat we voorzichtig moeten zijn als advocaat wanneer we bepaalde meningen over de politie uiten. Politiemensen

zijn er per slot van rekening om opsporingen te doen en wanneer men hen bepaalde technieken aanleert om ondermeer het vertrouwen van een verdachte te gaan winnen, dan geloof ik niet dat we hen dat kwalijk kunnen nemen. Dat is een methode van ondervraging. Waar ik wel bezwaar tegen heb is dat sommige politiemensen zich op bepaalde ogenblikken laten meeslepen door hun enthousiasme om die zaak op te lossen en dat ze dan tot en met de uitputting doorgaan.

J. VERMASSEN : Een typisch voorbeeld van een waarborg die kan ingeschakeld worden is dat bij ondervragingen de vraag mee genoteerd wordt. Dan zullen we een veel genuanceerder beeld krijgen. Nu krijg je een reeks verklaringen precies alsof de betichte binnenkomt, gaat zitten en begint met een speech te houden van een half uur. Dat komt dan over als een spontane bekentenis maar in feite heeft hij soms gewoon geantwoord met ja en neen.

E. BOUTMANS : Dit lijkt me een zeer essentieel punt. Een ondervraging ziet er namelijk helemaal anders uit als men weet op welke vraag geantwoord werd. Anders lijkt het erop alsof iemand daar in een soort van bewustzijnsstroom 'op-zijn-Jef-Geeraerts' van alles begint te verklaren.

Ik ondervind dat je in een zaak ook meegroeit...

F. HUTSEBAUT : In welke mate gaat een grotere participatie van de verdediging in het vooronderzoek de situatie van de advocaat op de terechtzitting wijzigen ? Ervaart u de huidige situatie als een beknotting van uw mogelijkheden ?

W. LENS : Onze vrijheid op de terechtzitting is nu zeer groot. Hoe onvollediger het onderzoek, hoe meer kansen op vrijspraak er zijn. Dit is misschien de keerzijde van de medaille; deze vrijheid zal minder groot worden.

E. BOUTMANS : Ik zou het niet stellen in termen van minder grote vrijheid, maar uiteraard wanneer je in het onderzoek een aantal dingen kunt suggereren en je doet het niet, kun je achteraf niet meer kritizeren dat ze niet gebeurd zijn. Uiteindelijk zitten we nu met de onzinnige situatie dat de verdediging gebruik kan maken van een slecht gevoerd onderzoek en dat mensen die schuldig zijn vrijgesproken worden omdat het onderzoek slecht gevoerd is.

K. PEETERS : Als nuance zou ik toch willen opmerken dat, indien zich belangenkonflikten zouden voordoen tussen wat men eventueel zou of niet zou gedaan hebben tijdens het vooronderzoek en de houding ter terechtzitting, er toch nog altijd het recht blijft bestaan om medewerking te weigeren tijdens het vooronderzoek, wanneer men constateert dat het inderdaad de verkeerde richting uitgaat.

K. DEMYTTENAERE : Ik geloof niet dat de advocaat een grotere vrijheid heeft als hij niet tussenkomt in het vooronderzoek. Want als éénmaal men op de terechtzitting is, heeft men heel weinig vrijheid om buiten het dossier te gaan. Men kan niet meer buiten het dossier dat eenzijdig is en niet objectief, en dat een totaal van elementen bevat om de tenlastelegging te kunnen bewijzen, maar dat niet de waarheid als zodanig weergeeft. In 90 % van de zaken valt of staat het proces met het vooronderzoek en daar zijn we met handen en voeten aan gebonden. Men neemt het de verdachte kwalijk dat hij op de zitting een ander standpunt inneemt dan in het vooronderzoek, maar men weet niet in welke omstandigheden hij bepaalde verklaringen heeft afgelegd. Anderzijds kan men op de terechtzitting praktisch geen nieuw of aanvullend onderzoek bekomen. Want dan vraagt de rechter, die meestal overbelast is, : tot wat kan dat nu nog dienen, er zijn toch voldoende elementen in het dossier.

W. LENS : Wij zitten met een bundel papieren. Wanneer nochtans de mensen die verklaringen hebben afgelegd ter zitting verschijnen, geeft dat soms een heel ander beeld. Bovendien worden die mensen dan rechtstreeks geconfronteerd met hun verantwoordelijkheid en binden zij zeer vaak in op verklaringen die zij vroeger hebben afgelegd, hetzij spontaan hetzij minder spontaan.

R. VERSTRINGHE : Ik meen dat de invloed van onze tussenkomst in het vooronderzoek primordiaal kan zijn, ook op de terechtzitting. Ik denk aan de probatiewetgeving, waardoor we nu reeds gedurende het vooronderzoek kunnen vragen om een probatieverslag op te maken. Daardoor kunnen wij onze cliënt in feite menselijk, individueel en sociaal projecteren naar de rechtbank en geven we de kans om niet meneer X te veroordelen, maar ook DIE mens met DIE sociale achtergrond. Door ruimere tussenkomsten, bv. laten ondervragen van getuigen of familieleden, zouden wij een meer sociaal gericht dossier naar voor kunnen brengen. Dit zal voor de advocaat natuurlijk een zware verantwoordelijkheid meebrengen maar dat doet niets af aan mijn principieel standpunt. We zijn er met verantwoordelijkheden en die moeten we opnemen, ook al moeten we er dubbel voorzichtig mee zijn.

E. BOUTMANS : Ik ondervind dikwijls dat je in een zaak ook meegroeit, en als wij een aantal rechten krijgen in het vooronderzoek, gaan we met die zaak ook meer vertrouwd geraken, al is het door het lezen van PV's op het ogenblik dat we een voorstel tot aanvullend onderzoek willen doen. Nu is een dossier dikwijls nieuw en niet echt doorleefd. Welnu, ik denk dat onze verdediging kwalitatief aan waarde zal kunnen winnen door het meegroeien met een onderzoek.

W. DUPONT : Ook de rol van het O.M. zal veranderen op de terechtzitting. Het gevolg zal namelijk zijn dat het parket verplicht zal worden om haar vordering beter te motiveren omdat het strafdossier niet meer eenzijdig zal zijn samengesteld, maar reeds elementen zal bevatten van de verdediging. Er zal

automatisch een hardere maar ook duidelijker confrontatie zijn tussen O.M. en verdediging.

Wie zal dat betalen...

L. DUPONT : De strekking van het gesprek is expliciet of impliciet het bepleiten van een grotere participatie van de verdediging aan het hele strafproces. Dit impliceert uiteraard een grotere betrokkenheid bij en tijdsinvestering in het afhandelen van strafzaken. Gaat nu het gevaar niet ontstaan dat men zijn bevoegdheden precies gaat uitoefenen in zaken die voor advocaten omwille van financiële of andere motieven, bv. prestige, als belangrijk worden beschouwd, terwijl al die waarborgen die potentieel aanwezig zouden zijn, onderbenut kunnen blijven in strafzaken die door u als minder belangrijk worden beschouwd maar die voor de betrokkene zijn levenszaak is.

K. PEETERS : Het is inderdaad zeer de vraag of de advocatuur in het algemeen erg gediend zou zijn met een reorganisatie van het vooronderzoek, en dit om diverse redenen. Een aantal methoden waarop ons beroep is georganiseerd, zullen terzijde geschoven of veranderd moeten worden. Ik denk bv. aan de mogelijkheid tot specialisatie, erg belangrijk gezien het beperkte tijdsbestek waarbinnen wij kunnen werken en, uiterst belangrijk, aan de bezoldiging.

W. LENS : Naast de voordelen zijn er inderdaad ook problemen. Onze aanwezigheid bij ondervragingen bijvoorbeeld brengt volgens mij twee grote problemen naar voor : een praktisch probleem van organisatie en een financieël probleem. Wie gaat ons kunnen betalen voor de tijd die we moeten spenderen in de onderzoekskabinetten ?

G. MICHEL : Het financieel aspect stelt het probleem van rechtsbijstand en de financiering ervan. Men kan dit niet langer overlaten aan de goodwill of de verplichte medewerking van de stagiaires. Ik denk dat daar het grote probleem gaat zitten dat het in zware strafzaken gewoon niet meer te betalen zal zijn voor wat men de kleine man noemt.

K. PEETERS : Bovendien zal de verdachte het recht moeten hebben zich op elk terrein te laten bijstaan, niet alleen op het juridische. Ik denk hier bv. aan deskundigenonderzoeken in economische misdrijven. Meermaals of quasi steeds wordt daar een onderzoek bevolen zonder dat de verdachte weet welke vragen aan de deskundige gesteld zijn. Er wordt in dat soort zaken door de onderzoekende instanties een uitspraak gedaan op terreinen waar ze absoluut niet thuis zijn, zonder dat wij daar enige impact op kunnen hebben.

W. LENS : Naast de praktische problemen en de financiële aspecten is er volgens mij een ander bezwaar, dat van meer principiële aard is. Zoals ik reeds zei hebben wij op het ogenblik voor de strafrechtbank de handen vrij. Wanneer wij echter van bij de aanvang van het onderzoek een bepaald verzoek-

recht hebben en wij het onderzoek in een bepaalde richting mede kunnen sturen of bijsturen, dragen we op dat punt ook verantwoordelijkheid. Deze verantwoordelijkheid zal echter dikwijls geschraagd zijn op onjuiste, onvolledige, of kwaadwillige informatie van de cliënt die wij moeten verdedigen. Het probleem is in welke mate wij kunnen voortgaan op de informatie die ons door de cliënt wordt verstrekt en in welke mate wij die in dat ingewikkeld raderwerk van het vooronderzoek, kunnen aanwenden en laten meewerken om het onderzoek volledig te maken. Dat is volgens mij een zeer groot gevaar, waar de advocatuur rekening moet mee houden wanneer zij zou aandringen op een zeer vergaande aanwezigheid en tussenkomst in het strafonderzoek.

G. MICHEL : Dat is een risico dat wij moeten nemen. Dat verhoogt ook de verantwoordelijkheid van de cliënt die daar moet op gewezen worden. Als hij het dossier vervalst, dragen wij geen verantwoordelijkheid en zijn wij het niet die de zaak verknoeien maar is het de cliënt zelf. Ik heb echter een ander bezwaar en dat is dat men dit allemaal zuiver procedureel zal uitbouwen. Dit brengt het gevaar mee dat de procedure verzwaard wordt en ik vind niet dat iemand daar belang bij heeft, ook de verdediging niet. Ik voel er niks voor om voor de rechtbank het proceduremiddel in te roepen dat ik op een bepaald ogenblik bv. niet opgeroepen ben voor een onderzoeksverrichting of dat een bepaalde verklaring afgelegd door mijn cliënt nietig is. Ik vind dat geen prettige manier van werken, zeker niet in strafzaken.

L. DUPONT : Ik vind dat het gesprek enigszins een vreemde wending neemt. Eerst hebt u met enthousiasme de tegenspraak bepleit en nu bent u ze aan het uitwuiven !

E. BOUTMANS : Deze tegenspraak is niet nieuw, daar zit een deel conservatisme in. Zelfs wie er theoretisch wel tegen is, is een beetje gehecht aan wat hij al jaren doet en een beetje bang voor veranderingen. Het is evident dat de rol van de advocaat in vele opzichten bemoeilijkt zal worden door een hervorming maar ik vind dat wij niet moeten redeneren vanuit de vraag : wordt de advocatuur nu moeilijker of makkelijker ? We moeten in allereerste instantie redeneren vanuit een beoordeling van de mate van waarachtigheid van het strafonderzoek. Wat voor strafrecht en welke strafvordering willen wij ? En als wij willen dat daarbij de rechten van de verdediging zo goed mogelijk in acht genomen worden, dan moeten we natuurlijk opteren voor een ruime mate van tegenspraak in het vooronderzoek. Dat gaat een aantal konsekwenties hebben die we inderdaad nog niet helemaal kunnen overzien. Konsekwenties die in sommige opzichten misschien een grondige hervorming of alleen maar een aanpassing van de advocatuur zullen inhouden, bv. specialisatie wat mij niet onjuist lijkt. En er zal een grondige herziening van de rechtshulp en van de rechtsbijstand in het algemeen moeten overwogen worden. Als in de praktijk blijkt dat de Belgische advocatuur in haar huidige organisatievorm niet in staat is om voor iedereen op redelijk gelijke wijze dezelfde rechten te verzekeren, dan moet die advocatuur hervormd worden. Dat kan de prijs zijn van een goede rechtsbedeling. Maar ik vind dat eerst moet worden gevraagd : waar moeten we naartoe met het strafonderzoek ?

G. MICHEL : Het is duidelijk dat wanneer we de grote idealen nastreven, we binnen de 5 minuten over de hervorming van de staat bezig zijn. Wat voornamelijk moet hervormd worden is het kontakt tussen diegenen die betrokken zijn bij het onderzoek, of die nu advocaat zijn, magistraat of politionele overheid. We mogen ons niet blindstaren op het verscherpen van procedures, omdat dat nog meer professionele konflikten kan uitlokken. Het gaat erom de betrokkenheid van de advocaat bij het onderzoek en de samenwerking tussen onderzoekers en advocatuur uit te breiden. Het tegensprekelijk karakter van het onderzoek moet sterker worden in die zin dat de advocaat zo vlug mogelijk kansen krijgt om elementen in te brengen in het onderzoek waardoor ook de onderzoekers de man in kwestie beter leren kennen en de feiten begrijpen. De tussenkomst van de verdediging moet zeker verhoogd worden maar ik denk daarbij veel meer aan een rechtstreeks debat over het onderzoek. De onderzoeksrechter zou zijn rol als rechter moeten opnemen die staat tussen twee partijen, de verdediging en de Prokureur des Konings. Daar staan we natuurlijk met het probleem van de personen en het lijkt me nogal duidelijk dat heel veel onderzoeksrechters zich veel meer beschouwen als parketmagistraat of tenminste optreden als parketmagistraat. Dit geldt vooral voor de hogere parketmagistraten die soms onderzoeksrechters beschouwen als een onderhorige die zij zomaar bevelen kunnen opleggen.

Dat zijn mijn zaken...

L. DUPONT : Stelt u hier de onafhankelijkheid van de onderzoeksrechters in vraag ? Hoe ziet de advocatuur eigenlijk de relatie tussen de onderzoeksrechter en de parketmagistraat ?

G. MICHEL : De onderzoeksrechter voelt zich vaak teveel de ondergeschikte van het parket. En het parket doet alles om hem dat gevoel te geven. Ik weet uit gesprekken met onderzoeksrechters dat het reeds gebeurd is dat de procureur-generaal een brief schreef aan een onderzoeksrechter om te vragen waarom hij een bepaald onderzoek bevolen had, en dat in casu die onderzoeksrechter antwoordde : "Dat zijn mijn zaken, gij zult op de zitting mogen doen wat gij wilt, of gij kunt vorderen voor de Raadkamer, ik doe hier wat ik wil". De onderzoeksrechter voelt zich naar mijn gevoel heel afhankelijk van het parket. Dat heeft natuurlijk ook te maken met een bepaalde vorm van hiërarchische ondergeschiktheid, en met het probleem van promoties en benoemingen.

L. DUPONT : Lijkt het u dan een gunstig voorstel in het voorontwerp om die dubbelzinnigheid op te lossen en de onderzoeksrechter een puur jurisdictionele funktie toe te kennen ?

R. VERSTRINGHE : Ik ben er alleszins absoluut voorstander van dat de onderzoeksrechter totaal onafhankelijk is. Naar mijn gevoelen zit daar echter evolutie in. Het is mijn persoonlijke ervaring dat vooral sedert de nieuwe wet op de voorlopige hechtenis, waarbij de onderzoeksrechter onafhankelijk

beslist of hij iemand moet aanhouden of niet, hij aan onafhankelijkheid aan het winnen is. Ik heb ook de indruk dat de onderzoeksrechters onder elkaar overleggen en afspraken maken over de wijze waarop zij op bepaalde ogenblikken hun zelfstandigheid kunnen bewaren ten aanzien van de twijfelachtige toestand waarin zij zich bevinden. Daarom ben ik ook voorstander van onderzoeksrechters die ouder en ervarener zijn en vind ik het fout dat magistraten die juist benoemd zijn onmiddellijk in het onderzoek worden gegooid.

E. BOUTMANS : Ik geloof dat de onderzoeksrechter op dit moment aan vrij sterke frustraties lijdt over zijn juiste funktie. Ik meen echter dat de invoering van de tegenspraak in het vooronderzoek daar ook belangrijk voor zal zijn. De onderzoeksrechter zal veel minder onder druk staan van bovenaf wanneer hij een tegenpartij naast zich heeft. En ook al zijn ze er blijkbaar zelf niet voor, dit zou een herwaardering van de funktie inhouden.

J. VERMASSEN : Men zou voor de onderzoeksrechters de mogelijkheid van een stage moeten voorzien, zoals ze bestaat voor het parket en voor de advocatuur. Een onderzoeksrechter wordt van vandaag op morgen benoemd. Hij moet onmiddellijk aan de slag. Het wordt hem niet gemakkelijk gemaakt. Advocaten zoeken naar mogelijke procedurefouten en ook het parket kijkt toe. Daarenboven is hij aan veel meer formaliteiten gebonden dan de advocaat.

Wiens brood men eet, diens woord men spreekt...

F. HUTSEBAUT : Ik zou willen overstappen op een ander thema. Meer en meer wordt er in het strafrechtelijk onderzoek gebruik gemaakt van deskundigen. Welke problemen brengt dit voor de verdediging mee ?

J. VERMASSEN : Een kernprobleem is dat in België de deskundige in kampen zit. En dat is reeds een foutieve start. Het is een deskundige die aangeduid wordt door één of andere zijde en dus zal men geneigd zijn om te zeggen, wiens brood men eet, diens woord men spreekt. Een tweede probleem is, ik denk nu vooral aan psychiatrische onderzoeken, dat de deskundige geen nuanceringen kan aanbrengen. Hij moet om te beginnen zijn taal, geneeskundige, psychiatrische, omzetten in een juridische woordenschat; wat dus niet kan. De vormgeving is onmogelijk en de nuancering verdwijnt : het is wit of zwart. Een voorbeeld : verminderde toerekeningsvatbaarheid kennen wij niet, en dan vraagt de voorzitter : "Jamaar, is het nu dit of is het nu dat ?" Zegt dan een jonge deskundige : "Het is eigenlijk niet dat of dit". "Jamaar, dat moet ik niet weten, wit of zwart ?" Dus die nuanceringsmogelijkheid ontbreekt.

R. VERSTRINGHE : Bovendien hebben we niet zoveel deskundigen en de goede deskundigen zijn niet zeer happig om expertises te doen. Vandaar dat men steeds dezelfde mensen terugvindt, die dat graag doen en daartoe bereid zijn. Maar die dan volgens mij van bij de beginfase denken dat ze de deskun-

digen van het parket zijn. En dat is een verkeerde ingesteldheid. Op dit ogenblik heeft de deskundige die aangesteld wordt in een strafzaak door het O.M. of door de onderzoeksrechter, naar mijn mening teveel de overtuiging dat hij iets moet bewijzen of dat hij, bv. in bepaalde psychiatrische onderzoeken, uit de antwoorden en de gesprekken met de persoon zaken moet halen die het onderzoek ten goede kunnen komen. Omdat hij zich voelt geroepen door tussenkomsten van het parket. Zij zijn er echter om technische uitleg te geven aan de onderzoekers die dan de kwalifikatie doen en de vervolging instellen. De deskundige is er niet om iemand strafrechtelijk fout te verklaren, maar enkel om gegevens te verschaffen.

W. LENS : Dit misbruik bestaat zeker. De basis daarvan is echter niet altijd de activiteit van de deskundige zelf, maar de opdracht die wordt gegeven door de onderzoeksrechter of door het parket. Men moet er voornamelijk over waken dat de opdracht die aan de deskundige wordt gegeven geen gemaskeerde schuldvraag is.

K. PEETERS : Vandaar dat misschien de taak van de deskundige opnieuw moet onderlijnd worden, wat hij in den beginne was, dat hij diende tot voorlichting aan een rechtbank, dat hij over een bepaald technisch aspect misschien zelf zijn visie kon geven, maar dat het inpassen van dat technisch advies in een juridisch geheel, nog altijd moet toekomen aan... beroepsmagistraten, aan juristen.

F. HUTSEBAUT : Wordt dit probleem opgelost in het project Bekaert ?[1]

G. MICHEL : Ik geloof dat dit probleem bij Bekaert grotendeels wordt opgelost, omdat ge dan een traditie krijgt van deskundigen die constant worden tegengesproken, wier informatieterrein veel breder is door het feit dat ze eventueel antwoorden krijgen van verschillende zijden, niet alleen van het parket, en dat is meestal in de vorm van een bevel, maar ook vanwege de verdediging; ge zoudt gewoon een soort korps van deskundigen kunnen krijgen. Dat wordt het tegensprekelijk debat gewoon en krijgt het daardoor ook een nieuwe vorm.

F. HUTSEBAUT : Ziet u voordelen van het systeem van de lijsten van deskundigen ?

W. LENS : De deskundigen staan nu ook op "officieuze" lijsten.

G. MICHEL : Ik denk dat die lijsten van Bekaert inderdaad een kans moeten krijgen, en dat de lijsten het voordeel hebben, dat men inderdaad, door samenspraak tussen verschillende instanties, zal kunnen komen tot een grotere deskundigheid, door een betere selectie.

---

1. Zie hierover : BEKAERT, H. La manifestation de la vérité dans le procès pénal, Brussel, 1972.

J. VERMASSEN : Het voordeel is dat je deskundigen krijgt die deskundig zijn, omdat ze het regelmatig doen. Het nadeel op dit moment is, dat zij eenzijdig worden aangeduid, en dat, wanneer zij er een beroep van maken, ze dan ook een bepaalde lijn volgen, want als ze niet meer aangeduid worden, dan zijn ze hun job kwijt. Wanneer dus een systeem zou ingebouwd worden van consensus bereiken omtrent een bepaalde deskundige, dan zal het omwille van zijn neutraliteit zijn dat hij aangeduid wordt.

W. DUPONT : Die lijsten moeten wel kunnen gewijzigd worden. In tegenstelling tot het parket, dat één korps is, zal de balie héél moeilijk informatie over het werk van die deskundigen kunnen verzamelen, en haar visie kunnen uiten in het afwijzen van deskundigen. Bovendien meen ik dat de balie niet de enige vertegenwoordigster is van de verdachte. Dat is een verkeerd monopolie.

K. PEETERS : Zijn er zoveel bezwaren om heel de regeling in het gerechtelijk wetboek zonder meer over te nemen in het strafrechtelijk onderzoek ? M.i. moet bij de zitting van de deskundige zowel het O.M. als de verdachte en zijn raadsman aanwezig kunnen zijn.

R. VERSTRINGHE : Dat is inderdaad een goede regeling. Vandaar dat ik in het project zou willen inschakelen dat de verdediging het recht heeft om een technisch raadsman aan te stellen die de verrichtingen kan bijwonen of toch tenminste van nabij kan volgen en opmerkingen kan formuleren. Niet alleen in de psychiatrie maar vooral in boekhoudkundige expertises, onderzoeken naar financiële misdrijven, instortingen van gebouwen, belangrijke letsels veroorzaakt door arbeidsongevallen waar zware fouten gepleegd zijn door ingenieurs. Nu worden af en toe mensen aangesteld die soms wel een basisvorming hebben maar die problemen hebben om zo'n grote taak aan te kunnen. En dan geloof ik dat, als die mensen zouden bijgestaan worden door deskundigen van de verdediging of de burgerlijke partij, zij hun krachten kunnen bundelen om tot een degelijk rapport te komen, met de weerlegging van bepaalde zaken ofwel de aanvaarding ervan.

We laten ons veel te vlug afschepen...

F. HUTSEBAUT : In het project Bekaert is er een belangrijke uitbreiding voorzien van de bevoegdheden van de raadkamer. Zij zal ondermeer controle kunnen houden op de leemten in het onderzoek en onderzoeksverrichtingen kunnen bevelen. Bovendien wordt ze de instantie die konflikten moet oplossen tussen bepaalde rechtsorganen en partijen. Wat vindt u van haar huidige werking en hoe beoordeelt u deze vernieuwingen ?

E. BOUTMANS : Ik zou het in één woord willen samenvatten : ik ben voorstander van het invoeren van een strafrechtelijk kortgeding. Het project gaat in die richting maar er zijn nog een aantal problemen die onopgelost blijven. Ik erger me vaak aan het feit dat je als verdachte geen enkel re-

chtsmiddel hebt tegen een inbeslagneming, die soms jaren kan aanslepen. Ook dat zou ik aan de raadkamer toevertrouwen.

W. LENS : Elke vernieuwing zal een dode letter zijn wanneer wij de raadkamer niet beter benutten. Ook nu, ongeacht enkele ongelijkheden ingebouwd in de wet, wordt te weinig gebruik gemaakt van de raadkamer in haar funktie van eindcontroleur, van filter van het onderzoek. Wij moeten op dat punt op onze eigen borst kloppen. Wanneer wij voor een minder goed onderzoek staan, dan hebben wij de mogelijkheid om voor de raadkamer een conclusie te nemen. En wanneer die inderdaad gestoffeerd is, dan zal over het algemeen de magistraat die de raadkamer voorzit, gevolg geven aan die conclusie, minstens ze beantwoorden, door eventueel te zeggen dat die zaak niet in staat van wijzen is. We zijn allemaal te braaf, ook inzake voorlopige hechtenis, en we laten ons veel te vlug afschepen. Onlangs kwam een confrater buiten en ik vraag : "Hoe was het", "Ja, ik heb mijn naam mogen zeggen". Dit is anecdotisch maar het is een beetje de mentaliteit.

J. VERMASSEN : Mijn ervaring is toch dat, zelfs als je conclusies neemt en een zaak grondig uitbouwt, er vlug een neiging is van de raadkamer om toch maar te verzenden. De rechter ten gronde zal daar wel zijn plan mee trekken. Dit wordt wellicht veroorzaakt door het feit dat de Raadkamer een soort appendix is van de rechter die ten gronde zetelt. De raadkamer, de rechter die de raadkamer moet doen, zou veel grondiger te werk kunnen gaan, als die funktie beter uitgebouwd wordt.

R. VERSTRINGHE : De raadkamer oordeelt alleen over bezwaren. Wat zijn dat ? Als men een verklaring van een getuige heeft die zegt : "Die man heeft op mij aanranding der eerbaarheid gepleegd", dan zijn er bezwaren. Vandaar dat de raadkamer het zo gemakkelijk heeft bij een verwijzing naar een correctionele rechtbank omdat men zeer gemakkelijk uit het dossier kan halen dat er ergens toch een bezwaar bestaat. Een ander probleem is dat ik niet kan aanvaarden dat wij komen pleiten voor een raadkamer met een voorzitter, een onderzoeksrechter en een lid van het O.M. en dat men daar toch de indruk heeft dat die voorzitter, die onderzoeksrechter en die substituut in feite de raadkamer uitmaken. Het zou absoluut noodzakelijk zijn dat de voorzitter tijdens de beraadslaging alleen is, en dat de procureur en de onderzoeksrechter, zelfs voor korte beraadslagingen, de kamer verlaten.

Het zijn wij niet die in de gevangenis moeten zitten...

W. LENS : Er bestaat bovendien een grove ongelijkheid. Het is onaanvaardbaar dat bij een verzending de verdediging geen verhaal heeft en dat het O.M. dit wel heeft bij een buitenvervolgingstelling.

R. VERSTRINGHE : Ik stel mij zelfs de vraag of dat in overeenstemming is met het Verdrag van de Rechten van de Mens. Gelijke wapens in handen van de betrokken partijen. Ook hier speelt echter nu reeds het probleem van de

opportuniteit, bv. in zaken van voorlopige hechtenis. Soms oordeelt men als advocaat in funktie van de procureur die zetelt, namelijk of hij ja dan neen in beroep zal gaan. Als ik pleit dat mijn cliënt in voorlopige vrijheid moet gesteld worden maar weet dat, als de raadkamer daarop ingaat, er beroep komt en mijn cliënt het risico loopt daardoor langer aangehouden te blijven omdat de behandeling van de zaak ten gronde alleszins wordt uitgesteld, dan twijfel ik. Maar het zijn wij niet die in de gevangenis moeten zitten...

E. BOUTMANS : Er is meer. Bij de laatste herziening van de wet op de voorlopige hechtenis is een tussentijdse beschikking van de raadkamer voorzien, maar dat is dooie letter. Waarom ? De onderzoeksrechters lossen dat informeel op. Ze gaan vragen aan de procureur of hij akkoord is met die invrijheidstelling en als het antwoord negatief is dan wordt er niets schriftelijk voorgesteld. Welnu, dat vind ik onaanvaardbaar. Dit zou op te lossen zijn door aan de verdachte of zijn advocaat een schriftelijk vorderingsrecht of verzoeksrecht op dat gebied te geven, omdat de onderzoeksrechter dan verplicht is te antwoorden, en de procureur om conclusies te nemen.

F. HUTSEBAUT : In het project-Bekaert is bij de verzending een beroepsmiddel voorzien, en wel in twee gevallen : bij exceptie van onbevoegdheid en als de verdediging bij schriftelijke conclusie, gefundeerd op bescheiden van het onderzoek, de buitenvervolgingstelling vraagt.

E. BOUTMANS : Er is minstens een derde geval aan toe te voegen, namelijk wanneer men een aanvullend onderzoek heeft gevraagd waar niet op ingegaan is. Nu kan men dat wegwuiven omdat het niet afdwingbaar is door het ontbreken van een beroepsmiddel.

F. HUTSEBAUT : In het projekt gaat men er meermaals van uit dat de onderzoeksrechter de eerste beslisser is, waarna men in bepaalde gevallen een beroepsrecht heeft bij de raadkamer.

W. DUPONT : Ik vraag mij af in hoeverre dat geen vermenging meebrengt van belangen. De onderzoeksrechter wordt partij voor de raadkamer. Inzake voorlopige hechtenis zijn er twee andere partijen : de verdediging en het parket. Als beroepsinstantie tegenover de beschikkingen van de onderzoeksrechter, ligt dat anders. Partijen zijn dan de onderzoeksrechter enerzijds en de verdediging anderzijds. Ik denk dat die vermenging niet zo gezond is. De funktie van de onderzoeksrechter als onderzoeker moet gevrijwaard blijven.

R. VERSTRINGHE : Ik kan inkomen in deze bezwaren. Men maakt van de magistraat in de raadkamer iemand die zijn eigen collega moet gaan goed- of afkeuren. Ofwel moet men dit opvangen door ervoor te zorgen dat de voorzitter van de raadkamer altijd een ondervoorzitter van de rechtbank moet zijn. Dan bestaat er ergens toch een zekere hiërarchie want anders gaat ge tussen de magistratuur onderling konflikten tot stand brengen en ik geloof dat we daar voorzichtig mee moeten zijn.

Ik moet altijd boeken consulteren die geschreven zijn door mensen van het parket

F. HUTSEBAUT : Het project-Bekaert vermeerdert duidelijk de mogelijkheden voor de verdediging. Men heeft echter nu reeds van buitenuit dikwijls de indruk dat de advokaten de juridische mogelijkheden die in een strafdossier zitten, te weinig benutten...

W. LENS : Het is vaak, helaas, een probleem van opportuniteit. Als men voor de verdachte een zeer geringe straf met uitstel verwacht, aarzelt men om een rechtbank te gaan plagen met een principiële conclusie. Bij bepaalde magistraten trouwens wordt, wanneer men conclusies neemt, de grond van de zaak erger onder meer omdat na conclusies het dossier ernstig bestudeerd wordt, daar waar men in andere gevallen door de mazen van het net kan glippen.

R. VERSTRINGHE : Ik kan met een zeer interessant juridisch principe staan maar met een cliënt die zegt : "Niet verder gaan", alhoewel ik weet dat ik met een beroep in cassatie misschien een belangrijk principe kan naar voor brengen. Maar dan moet ik die man een ereloon vragen en moet hij dus bereid zijn...

E. BOUTMANS : Ik ben het niet helemaal eens met de bewering dat de advocaten in strafzaken juridisch geen goed werk doen. Een probleem is echter dat de publicaties nooit conclusies van advocaten opnemen die tot vrijspraak hebben geleid, en dat daardoor een groot deel van die gepubliceerde rechtsspraak, rechtsspraak van veroordeling is die antwoordt op conclusies van advocaten, en dus zegt dat ondanks al de ingeroepen argumenten die man toch strafbaar is. Vrijspraken worden niet gemotiveerd, onder meer omdat het O.M. zelden concludeert.

R. VERSTRINGHE : Als advocaat in strafzaken ergert het mij bovendien dat ik altijd boeken moet consulteren die geschreven zijn door mensen van het parket. Wegens tijdsgebrek publiceren advocaten niet. De suggestie van Mr. Boutmans is zeker interessant. Mocht men de conclusies die sommige advocaten in strafzaken nemen ook eens publiceren dan zou dat een tegengewicht geven. Het probleem is echter dat, als ik een man verdedig en hij wordt vrijgesproken, hij niet accoord zal gaan met mijn voorstel de conclusie en de uitspraak te publiceren.

E. BOUTMANS : Het moet onherkenbaar zijn, dat is duidelijk, maar anoniem én onherkenbaar, daar zie ik toch geen probleem in.

W. DUPONT : Als we enkel de juridische aspecten publiceren, moeten daar geen feitelijk elementen ter sprake gebracht worden.

E. BOUTMANS : Dit probleem geldt trouwens niet alleen voor onze conclusies. Er worden nu in vakliteratuur soms dingen gepubliceerd waar ik mij sterk vragen bij stel over het schenden van privé-leven.

De balie is een afschuwelijk conservatief gedoe...

F. HUTSEBAUT : Waarom neemt de balie tenslotte, in tegenstelling tot het verleden, quasi nooit een kollektief standpunt in inzake de problemen die hier vanavond besproken zijn.

R. VERSTRINGHE : Er is een dubbele reden. Er is niemand zo individualistisch ingesteld als een advocaat en bovendien moeten wij ook ervaren dat veel van onze confraters, alhoewel goed geplaatst in het parlement om hervormingen tot stand te brengen, er zeer weinig van terecht brengen omdat zij daar niet meer als advocaat zitten maar als politieker van een bepaalde strekking en een bepaalde groep.

W. LENS : Er gaat van de balie geen politieke invloed uit omdat de mensen van justitie politiek totaal oninteressant zijn. Wij vertegenwoordigen te weinig mensen om daar enig politiek impact te laten uit voortspruiten.

G. MICHEL : Er is geen balie. Ik bedoel dat alle debatten die ooit in de Nationale Orde werden gevoerd, meestal nergens zijn op uitgelopen omdat het gewoon niet mogelijk is om een collectief standpunt in te nemen. Een standpunt zoals in Frankrijk t.o.v. een wetsvoorstel van Peyrefitte kent men bij ons niet. Het blijft bij individuele standpunten. Wij zitten nu eenmaal met het probleem dat wij van individuele hulpverlening moeten leven en dat tijd tekort schiet.

E. BOUTMANS : De collectieve organen van de balie funktioneren onder meer niet zeer goed omdat het ook allemaal extra werk is voor de mensen die er deel van uitmaken. Ik zou ter verdediging willen zeggen dat binnen de balie toch groepen aanwezig zijn, collectieven en dergelijke, die soms toch binnen de balie niet zeer populaire standpunten publiceren. De collectieve organen echter zijn een afschuwelijk conservatief gedoe.

R. VERSTRINGHE : De Nationale Orde kan ook niet goed werken omdat er te grote verschillen bestaan tussen de verschillende balies in het land. Zelfs op het vlak van de minima-erelonen kan men nog niet tot een akkoord komen. Principiële problemen, zoals bv. tussenkomst van advocaten in het vooronderzoek, kunnen zelfs niet aan bod komen. Waarom niet ? Men is nog altijd bezig met over zaken te praten zoals bv. de problematiek van het Europa, de vestiging van de advocaten in elk land, de inschrijving op het tableau van een vreemde advocaat. De hier besproken problemen spreken helemaal niet aan. Het was wel aktueel bv. voor bepaalde politici, tijdens de zaak Graindorge, om een wetsvoorstel neer te leggen, vanuit een bepaalde richting. Het is toch niet mogelijk dat men moet wachten op de zaak Graindorge om te be-

seffen dat men aan de verdediging de mogelijkheid moet geven om het dossier vlugger in te zien. De gewone mens heeft toch ook het recht. Over dergelijke problemen zou men een gemeenschappelijk standpunt moeten kunnen innemen. Maar we komen er feitelijk niet toe omdat we volgens mij teveel aandacht besteden aan wat ik zou noemen : nevenproblemen.

J. VERMASSEN : Het probleem is ook denk ik dat de grote groep van advocaten strafzaken als iets bijkomstig ziet. Zij doen burgerlijk zaken en tussendoor eens een strafzaak. Daartegenover zijn er dan een beperkt aantal advocaten die zich specialiseren in strafzaken, maar dat zijn de marginalen. En vooral als het om zware criminaliteit gaat, rommelen zij zeker in de marge. En dan de mentaliteit. De dokters in de Rechten hebben aan de universiteit vroeger nooit de filosofie van het recht gekregen, waarom recht, waarom verdedigen ? De mentaliteit is dus zeker niet dat wij aanvoelen dat wij een steunpilaar zijn in een demokratie. Eens dat wij ons daar bewust van zijn, zullen we veel vlugger een standpunt innemen. Als in Spanje advocaten worden doodgeschoten hoor ik onmiddellijk uit alle landen reakties, behalve uit België. Dat zijn dan hier de zogenaamde linksen die praten en die worden met de vinger gewezen door de ander van-waar-moeit-ge-u-mee. Dat is de mentaliteit. We missen de fierheid, de beroepsfierheid, en een inzicht in het beroep.

Leuven, 20 januari 1981